

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Єсьман Ірина Володимирівна

РОБОЧА ПРОГРАМА ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ
«Основи педагогіки»
для студентів педагогічних університетів

Харків – 2014

Основи педагогіки. Робоча програма та методичні рекомендації для студентів спеціальності «Початкова освіта» педагогічного університету ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Подано робочу програму та методичні рекомендації з навчального курсу «Основи педагогіки» для студентів, які здобувають фах за напрямом підготовки вчитель початкових класів, спеціальністю 6.010102 – початкова освіта.

Розробник:

І.В. Єсьман – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Рецензент:

В.В. Ушмарова – кандидат педагогічних наук, доцент Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

С.О. Васильєва – кандидат педагогічних наук, доцент Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Ухвалено на засіданні кафедри теорії та методики професійної освіти
(Протокол № 11 від 14.01.2014)

Рекомендовано до друку кафедрою теорії та методики професійної освіти протокол №11 від 14 січня 2014 р.

ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2014 рік
І.В. Єсьман, 2014 рік

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ ТА МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1,5	Галузь знань 0101 Педагогічна освіта Напрямок підготовки 6.010102 Педагогічна освіта	Нормативна	
Модулів – 3	Спеціальність (професійне спрямування): 6.010102 Педагогічна освіта	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	–
Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ, реферат)		Семестр	
Загальна кількість годин - 54		1-й	–
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 1	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
		18 год.	–
		Практичні, семінарські	
		10 год.	–
		Лабораторні	
		0 год.	–
		Самостійна робота	
		18 год.	–
		Індивідуальні завдання: 8 год.	
		Вид контролю: Залік	

2. Пояснювальна записка

Реформування системи освіти в сучасній Україні вимагає підвищення рівня підготовки фахівців, яке неможливе без опанування студентами вищих навчальних закладів курсу «Основи педагогіки». Педагогічна підготовка студентів педагогічних університетів передбачає ґрунтовне вивчення ними фундаментальних питань освіти і виховання, а також засвоєння ними загальних закономірностей, принципів, методів і форм навчання і виховання людей усіх вікових груп.

Мета курсу: формування у студентів вищих навчальних закладів уявлень про процеси навчання і виховання, про систему суспільного виховання в Україні, розвиток у них психолого-педагогічного мислення.

Завдання курсу:

- методичні – розвиток педагогічного мислення, здатності до аналізу педагогічних явищ;
- пізнавальні – вивчення теоретичних основ педагогіки;
- практичні – формування готовності до використання педагогічних умінь та навичок у своїй практичній діяльності.

Курс «Основи педагогіки» займає провідне місце у підготовці майбутнього вчителя, який з метою всебічного розвитку учня як особистості і найвищої цінності суспільства повинен **знати**:

- сутність і закономірності розвитку, анатомо-фізіологічні, психологічні та вікові особливості школярів;
- теорію і методику виховання учнів у різних типах навчальних та навчально-виховних закладах;
- суть процесу навчання, його структуру, психолого-педагогічні основи навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- методологію і методи науково-педагогічного дослідження.

Майбутній педагог повинен **уміти**:

- визначати конкретні завдання навчально-виховного впливу, виходячи із загальної мети національної загальноосвітньої школи, рівня вихованості учня, дитячого колективу, умов навколишнього середовища;
- володіти методами і формами організації навчально-виховного процесу, педагогічної діагностики та прогнозування;
- регулювати і корегувати міжособистісні стосунки в учнівському колективі;
- забезпечити єдність виховних впливів школи, позашкільних установ, сім'ї та громадськості;
- організувати самовиховання, самоосвіту і саморозвиток особистості учнів;
- застосовувати принципи наукової організації педагогічної праці;
- аналізувати, узагальнювати і використовувати передовий педагогічний досвід, результати сучасних наукових досліджень.

Навчальний матеріал курсу пов'язаний передусім із навчальними курсами «Психологія», «Історія педагогіки», «Етнопедагогіка», «Фізіологія людини» тощо.

Зміст курсу: Теоретико-методологічні основи загальної педагогіки. Об'єкт, предмет, завдання і структура педагогічної науки. Загальне уявлення про педагогіку як науку. Освіта як педагогічний процес. Категоріальний апарат педагогіки.

Розвиток особистості як педагогічна проблема. Умови розвитку особистості. Соціалізація в системі сучасного виховання. Національна доктрина розвитку освіти.

Закономірності і принципи цілісного педагогічного процесу. Функції педагогічного процесу. Педагогічний процес як система. Основні структурні елементи цілісного педагогічного процесу: цільовий, змістовний, діяльнісний, результативний. Закономірності і принципи педагогічного процесу. Етапи педагогічного процесу. Оптимізація педагогічного процесу

Принципи наукового дослідження. Види науково-педагогічних досліджень. Методологічні характеристики науково-педагогічних досліджень: проблема, тема, актуальність, об'єкт, предмет, мета, задачі,

гіпотеза, наукова новизна, теоретична і практична значимість. Характеристика методів дослідження: спостереження, опитувальні методи (бесіда, анкета, інтерв'ю), експеримент, термінологічні, соціометричні методи та ін. Взаємозв'язок педагогічної науки і педагогічного досвіду як передумова їхнього подальшого розвитку.

Зміст освіти. Поняття змісту освіти. Джерела і фактори формування змісту освіти. Варіативність навчального плану, підручників і технологій освітнього процесу в школі. Концепція неперервної освіти.

3. Структура навчальної дисципліни

МОДУЛЬ І			МОДУЛЬ ІІ		МОДУЛЬ ІІІ	
Аудиторна робота			Самостійна робота		Індивідуальна робота	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. Педагогіка наука про виховання			ЗМ І	ЗМ ІІ	ЗМ І	ЗМ ІІ
Тема	Лекції	Семінарські та практичні заняття	Самостійне опрацювання окремих тем і запитань курсу	Опрацювання додаткової літератури	Робота в кабінетах у позанавчальний час	ІНДЗ
Педагогіка, її предмет та основні категорії	4	2				
Методи науково-педагогічного дослідження	2	2				
Проблема мети виховання в педагогіці	4	2				
Учитель і суспільство	2					
Система освіти в Україні	2	2				
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ. Формування та розвиток особистості школяра						
Тема	Лекції	Семінарські та практичні заняття				
Особистість як предмет виховання	2					
Вікові аспекти розвитку та виховання особистості	2	2				
ВСЬОГО	18	10	18		8	

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Педагогіка – наука про виховання

Тема 1. Педагогіка, її предмет та основні категорії.

Поняття про педагогіку. Предмет і завдання педагогіки. Основні категорії педагогіки: виховання, освіта, навчання, розвиток, формування, їх взаємозв'язок. Самовиховання і самоосвіта. Система педагогічних наук. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Педагогіка початкової школи в системі педагогічних наук.

Тема 2. Методи науково-педагогічного дослідження.

Поняття методології. Принципи педагогічних досліджень. Етапи педагогічних досліджень. Традиційні педагогічні методи. Педагогічний експеримент. Соціологічні методи. Кількісні методи.

Тема 3. Проблема мети виховання в педагогіці.

Сутність виховання, його мета. Завдання складових виховання. Комплексний підхід до виховання. Мета виховання в українському суспільстві. Ідеал українського виховання.

Тема 4. Учитель і суспільство.

Людина і суспільство. Роль учителя у суспільному розвитку. Функції учителя. Якості учителя-вихователя. Педагогічні вміння учителя-вихователя. Педагогічна майстерність.

Тема 5. Система освіти в Україні.

Поняття про систему освіти і виховання в Україні. Закон України “Про освіту”. Національна доктрина розвитку освіти України. Концепція загальноосвітньої національної школи України. Завдання закладів освіти. Основні принципи побудови системи національної освіти України. Система освіти України та її структура.

Змістовий модуль 2. Формування та розвиток особистості школяра.

Тема 6. Особистість як предмет виховання.

Поняття про особистість, чинники формування особистості. Роль спадковості у людському розвитку. Проблема успадкування спеціальних задатків, інтелектуальних і моральних якостей. Вплив середовища на розвиток особистості.

Тема 7. Вікові аспекти розвитку та виховання особистості.

Проблема вікової періодизації в педагогіці. Сучасна періодизація розвитку дитинства. Особливості виховання дітей переддошкільного та дошкільного віку, їх фізіологічний розвиток. Підготовка шестилітніх дітей до школи. Особливості розвитку та виховання дітей молодшого шкільного віку. Навчальна та позакласна діяльність молодших школярів. Види інтересів молодших школярів.

5. Семінарські (практичні)

Практичні та семінарські заняття є складовою частиною навчального курсу. Вони дозволяють студентам актуалізувати та доповнювати теоретичні знання, набуті на лекціях, а також освоїти практичні вміння, що складають основу для набуття майбутніми вчителями початкової школи діалектичного педагогічного мислення.

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Педагогіка – наука про виховання		
1	Предмет і завдання педагогіки початкової школи	2
2	Характеристика методів науково-педагогічного дослідження	2
3	Система освіти і виховання в Україні	2
Змістовий модуль 2. Формування та розвиток особистості школяра		
4	Вікова періодизація в педагогіці	2
	Всього	8

7. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Педагогіка – наука про виховання		
1	Мета і завдання виховання учнів початкової школи України.	2
	Всього	2

8. Тематичний план

Тематичний план дисципліни з розподілом навчального часу за темами та видами аудиторних занять і самостійної роботи наведено для денної форми навчання.

Зміст спецкурсу

Вступ

Значення курсу у професійній підготовці студентів. Зв'язок курсу з вивченими дисциплінами та тими, що мають вивчатись. Структура курсу, методика його вивчення, дидактичні вимоги, форми контролю.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ПЕДАГОГІКА – НАУКА ПРО ВИХОВАННЯ

Лекція № 1. Педагогіка, її предмет та основні категорії (4 год.).

План:

1. Виникнення педагогіки як науки.
2. Об'єкт, предмет, функції педагогіки.
3. Зв'язок педагогіки з іншими науками.
4. Міжпредметні зв'язки педагогіки.
5. Основні категорії педагогіки.
6. Система педагогічних наук.

Дидактичні засоби – проектор, відеозапис, плакати, схеми.

Педагогом у Стародавній Греції називали раба, який брав за руку дитину свого господаря і супроводжував її до школи. Поступово слово «педагогіка» стало вживатися більш загально – для визначення мистецтва нести дитину протягом життя, тобто виховувати, навчати, давати освіту. Так педагогіка стала наукою про виховання і навчання дітей. Цей етап називають донауковим.

Сучасна педагогіка – це наука про виховання людини. Під поняттям «виховання» в даному випадку розуміємо освіту, навчання та розвиток, тобто вживаємо його в найбільш широкому значенні.

Виховання виникло разом з появою людського суспільства, Воно невіддільне від соціального відтворення поколінь, природної потреби готувати до життя нащадків. Саме тому виховання є загальною і вічною категорією.

Для визначення педагогіки, так само, як і для будь-якої іншої науки, необхідно насамперед розмежувати поняття її об'єкта і предмета.

Об'єкт науки – це те, що існує як реальність поза самим вивченням; певна система або широкий багатогранний процес, чи явище, на які спрямоване наукове дослідження. Гак, оскільки, педагогіка - це наука про виховання людини, то об'єктом педагогіки є процес виховання людини.

Отже, *об'єктом педагогіки* – є не індивід, його психіка (це об'єкт психології), а процес виховання, система педагогічних явищ, пов'язаних з розвитком індивіда.

Предмет науки – це те, що кожна наука вивчає в об'єкті; це властивості, характеристики об'єкта, об'єктивні закони конкретно – історичного процесу виховання, органічно пов'язані з законами розвитку суспільних відносин, а також реальна суспільна виховна практика формування підростаючих поколінь, особливості й умови організації педагогічного процесу.

Функції педагогічної науки обумовлені об'єктом, предметом і завданнями: головна функція педагогіки – пізнавати закони виховання, освіти й навчання людей і на цій основі пропонувати педагогічній практиці найоптимальніші засоби досягнення накреслених завдань.

Конкретизуючи головну функцію педагогіки, В. Сластьонін виділив теоретичну і технологічну функції.

Велике значення для розвитку педагогіки мають її зв'язки з іншими науками: філософією, психологією, фізіологією людини, генетикою, етнографією, математикою та ін. Зміцнюючи і удосконалюючи ці зв'язки педагогіка запозичує й інтерпретує відповідно до предмета свого дослідження ідеї інших наук, які допомагають глибше проникнути в суть виховання і розробляти його теоретичні основи.

Пройшовши довгий шлях розвитку, педагогіка перетворилась сьогодні в розлагоджену систему педагогічних наук.

Загальна педагогіка – базова наукова дисципліна, яка вивчає основні закономірності процесу, що спрямований на особистісний розвиток, розробляє загальні основи педагогічного процесу у навчальних закладах всіх типів. Вона складається з чотирьох розділів: загальні засади педагогіки, теорія навчання (дидактика), теорія виховання, теорія управління навчальним закладом.

Щодо поділу педагогічних наук за галузями, то їх нараховується близько двадцяти. Це самостійні науки, що мають свій предмет, методи дослідження, понятійно-категоріальний апарат. Вони спираються певною мірою на структуру та принципи загальної педагогіки і є «дочірніми» науками (Вікова педагогіка, Корекційна педагогіка, Історія педагогіки і освіти, Порівняльна педагогіка, Соціальна педагогіка, Галузева педагогіка тощо).

Найважливішими категоріями педагогіки є: виховання, навчання, освіта, педагогічний процес, розвиток, формування людини.

Виховання – цілеспрямований і організований процес формування особистості. У педагогіці поняття «виховання» використовується в «широкому і вузькому» соціальному, а також в «широкому і вузькому» педагогічному значенні.

Навчання – це спеціально організований, цілеспрямований і керований процес взаємодії учителів і учнів, що передбачає засвоєння знань, умінь, навичок, формування світогляду, розвиток розумових сил і потенційних можливостей учнів, зміцнення навичок самоосвіти у відповідності з визначеними завданнями.

Освіта – це процес і результат засвоєння систематизованих знань, умінь і навичок. Основний шлях одержання освіти – навчання в системі різноманітних навчальних закладів. Суттєву роль у засвоєнні знань, розумовому розвитку людини відіграє самоосвіта, культурно-просвітницька робота і участь у суспільно-трудовій діяльності.

Розвиток – процес і результат кількісних і якісних змін в організмі людини. В розвитку людини виявляється дія універсальних філософських законів взаємопереходу кількісних змін у якісні і навпаки, заперечення єдності і боротьби протилежностей.

Формування – це процес становлення людини як соціальної істоти під впливом усіх без винятку факторів – екологічних, психологічних, соціальних, економічних, національних, релігійних тощо, який передбачає певну завершеність людської особистості, досягнення рівня зрілості.

Педагогічний процес – це процес, в якому соціальний досвід переплавляється в якості особистості. Головною сутністю педагогічного процесу є забезпечення єдності навчання, виховання і розвитку.

До основних педагогічних категорій деякі вчені відносять також такі поняття, як «самовиховання», «самоосвіта», «саморозвиток» та інші.

Література:

Базова:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. – К.:Академія, 2000. – 576с.
2. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія: Навч. посібник.– К.: Вища шк., 1995. – 237 с.
3. Педагогіка /Под ред. В.А.Сластенина, И.Ф.Исаева и др. – М.:Академия, 2003.
4. История педагогики. Часть I. От зарождения воспитания в первобытном обществе до середины XVII в.: Учебное пособие для педагогических университетов/ Под ред. А.И. Пискунова. – М.: ТЦ "Сфера", 1997. – 192 с.
5. История педагогики. Часть 2. С XVII в. до середины XX в.: Учебное пособие для педагогических университетов/ Под ред. А.И. Пискунова. – М.: ТЦ "Сфера", 1997. – 304 с.
6. Історія педагогіки / За ред. М.С.Гриценка. – К., 1973. – 447с.
7. Історія педагогіки / За ред. М.В.Левківського, О.А. Дубасенюк. – Житомир: ЖДПУ, 1999. – 336с.
8. Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.І. Історія української педагогіки. / За ред. М.Г.Стельмаховича. – К.: ІЗМН, 1998. – 356с.
9. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навч. Посібник /Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. та доп. – Харків: „ОВС”, 2002. – 400с.
10. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 2-е вид. – 1999 р. – 350с.
11. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академвидав, 2003. – 528 с.

Допоміжна:

12. Бабанский Ю.К. Педагогіка: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1989.
13. Дидактика средней школы / Под. ред. М.А.Скаткина., – М.,1992.
14. Дубасенюк О.А. Практичні завдання та задачі з курсу педагогіки: Навч. посібник. – Житомир: Вид-во Житом.держ.пед.ун-т, 2003.

15. Грінченко Б.Д. Народні вчителі і українська школа // Дивослово. – 1997. – №4.
16. Грушевський М.С. Про українську мову і українську школу. – К., 1991. – 46с.
17. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів. – Тернопіль, 1996. – 436с.
18. Кравець В. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття. – Тернопіль, 1996. – 290с.
19. Макаренко А.С. Педагогическая поэма // Пед.соч.: В 8 т. – М., 1983-1986. –Т3. – 506с.
20. Сбруєва А.А., Русіна М.Ю. Навчальний посібник до курсу “Історія педагогіки” – Суми, СДПІ, 1998. –120с.
21. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. –К., 1985. –312с.

Семінарське заняття №1 (2 год.)

Тема: Предмет і завдання педагогіки початкової школи

План:

1. Виникнення і розвиток педагогіки як науки.
2. Предмет і завдання педагогіки та основні її категорії.
3. Система педагогічних наук.
4. Зв'язок педагогіки з іншими науками.

Контрольні питання:

1. На якому етапі розвитку виникло виховання і яка його роль у житті суспільства?
2. Що є предметом вивчення педагогіки і які проблеми вона досліджує на сучасному етапі розвитку?
3. Розкрийте зміст основних понять (категорій) педагогіки.
4. Які галузі педагогіки створюють систему педагогічних наук?

Ключові слова: педагогіка, виховання, навчання, освіта, предмет педагогіки.

Лекція №2. Методи науково-педагогічного дослідження (2 год.).

План:

1. Поняття методології.
2. Традиційні педагогічні методи.
3. Педагогічний експеримент.
4. Соціологічні методи.
5. Кількісні методи.

Дидактичні засоби – плакати, схеми.

Поняття "*метод*" грецького походження, що означає "шлях дослідження, спосіб пізнання". Отже, *метод* – спосіб діяльності, спрямованої на досягнення поставленої мети.

Метод науково-педагогічного дослідження – спосіб дослідження психолого-педагогічних процесів формування особистості, встановлення об'єктивної закономірності виховання і навчання. Для того, щоб отримати різнобічні відомості про розвиток особистості, колективу потрібно підібрати комплекс методів, тобто методику дослідження.

Методика дослідження – процедура, послідовність здійснюваних пізнавальних і перетворюючих дій, операцій та впливів, спрямованих на вирішення дослідницьких завдань.

Сучасна педагогіка використовує такі методи педагогічних досліджень: педагогічне спостереження, бесіда, інтерв'ю, експеримент, вивчення продуктів діяльності, соціологічні методи, соціометричні методи, тестування.

Психолого-педагогічний експеримент – це метод, що забезпечує спостереження за змінами психологічних характеристик дитини в процесі педагогічного впливу на неї. Експеримент дає змогу реєструвати факти, розкривати закономірності, механізми, динаміку, тенденції психічного розвитку, становлення особистості, виявляти можливості для оптимізації цього процесу.

До соціологічних методів дослідження відносяться: анкетування, рейтинг (оцінювання), узагальнення незалежних характеристик. Наприклад, якщо потрібно з'ясувати, як використовують вільний час школярі, правомірно провести анкету і запропонувати їм відповісти на питання, що вони роблять у вільний від навчання час. Таким чином, можна швидко вивчити це питання і описати велику кількість учнів.

Математичні методи використовують для кількісного аналізу фактичного матеріалу, отриманого в процесі дослідження. У педагогіці використовують такі види математичних методів: метод реєстрування (наприклад, виявлення кількості запізнь на уроках); метод ранжування (наприклад, складання списку учнів залежно від рівня успішності); метод моделювання (допомагає пізнати поведінку людини в певних ситуаціях); статистичні методи – методи математичної статистики, що використовуються для опрацювання експериментальних даних із метою підвищення обґрунтованості висновків.

Література:

Базова:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. – К.:Академія, 2000.–576с.
2. Галузинський В.М., ЄвтухМ.Б. Педагогіка: теорія та історія: Навч. посібник.– К.: Вища шк., 1995. – 2 37 с.
3. Педагогіка /Под ред. В.А.Сластенина, И.Ф.Исаева и др. - М.:Академия, 2003.
4. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навч. Посібник /Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. та доп. – Харків: „ОВС”, 2002. –400с.
5. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 2-е вид. – 1999 р. – 350с.
6. Педагогіка: Навчальний посібник / В.М.Галузяк , М.І.Сметанський, В.І.Шахов.-2-е вид., випр. і доп. – Вінниця: „Книга-Вега ”,2003. – 416 с.

7. Педагогіка: Навчальний посібник. – Харків: ТОВ „Одіссей”, 2003. – 352 с.
8. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академвидав, 2003. – 528 с.

Допоміжна:

1. Бабанский Ю.К. Педагогика: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1989.
2. Дидактика средней школы / Под. ред. М.А.Скаткина., – М.,1992.
3. Каптерев П.Ф. Метод и его применение. // Педагогіка: Хрестоматія/ Уклад.: А.І. Кузмінський, В.Л. Омеляненко. – К.: Знання – Прес, 2003. – 700 с. – (Навчально-методичний комплекс з педагогіки).

Контрольні питання, завдання:

1. Що таке метод?
2. Що таке метод педагогічного спостереження?
3. Назвати методи педагогічних досліджень.
4. Які етичні проблеми виникають при використанні методу спостереження?
5. Які процедури поєднує в собі метод "вивчення продуктів діяльності", охарактеризуйте специфіку кожної з них.
6. Проаналізуйте ситуації зі своєї шкільної практики, у яких учитель:
 - прогнозує наслідок ситуації;
 - виявляє "тактовність" соціальної дії;
 - виявляє здатність змістовного морального впливу на учня або групу.
7. Які є види тестування?
8. Назвати форми анкети.
9. Хто розробив метод узагальнених незалежних характеристик?
- 10.3 якою метою застосовується метод соціометрії?

Семінарське заняття №2 (2 год.)

Тема: Характеристика методів науково-педагогічного дослідження

План:

1. Поняття про метод. Класифікація методів науково-педагогічного дослідження.
2. Метод педагогічного спостереження.
3. Характеристика методу психолого-педагогічного експерименту.
4. Значення методу вивчення продуктів діяльності.
5. Характеристика соціологічних методів дослідження.

Контрольні питання:

1. У чому полягає специфіка методів досліджень у педагогіці?
2. Які етичні проблеми виникають при використанні методу спостереження?

3. Чим відрізняється спостереження в повсякденному житті від спостереження як наукового методу дослідження?
 4. Які методи дослідження лежать в основі розробки педагогічної теорії?
- Ключові слова:* метод, методи науково-педагогічного дослідження.

Лекція №3. Проблема мети виховання в педагогіці (4 год.).

План:

1. Сутність виховання, його мета.
2. Завдання складових виховання.
3. Комплексний підхід до виховання.
4. Мета виховання в українському суспільстві.
5. Ідеал українського виховання.

Дидактичні засоби – проектор, комп'ютер, відеозапис, плакати, схеми.

Сенс життя людини – у продовженні роду людського. І не лише у фізичному розумінні, але й у духовному. Тому найважливішою сферою діяльності як окремої людини, так і людської спільноти є виховання підростаючого покоління.

Виховання – це складний і багатогранний процес формування особистості, створення оптимальних умов для фізичного, психічного і соціального розвитку.

Найвища мета виховання – всебічний гармонійний розвиток особистості. Це зумовлено сутністю людини як найдосконалішого витвору природи і суспільства. Кожна суспільно-економічна формація в рамках перспектив свого поступального руху вперед висуває конкретні завдання щодо виховання підростаючого покоління. Але, так чи інакше, ці завдання спрямовані на досягнення стратегічної мети – всебічного гармонійного виховання.

Всебічне виховання передбачає формування у людини певних якостей відповідно до вимог морального, розумового, фізичного, трудового й естетичного виховання.

Стратегічні завдання системи формування підростаючого покоління в Україні сьогодні знаходять відображення у системі національного виховання. Завдання національного виховання, як зазначено в Державній національній програмі “Освіта”, – “набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури”. Ці завдання конкретизуються в складових виховання: моральному, розумовому, фізичному, трудовому та естетичному вихованні.

Моральне виховання має такі завдання: озброєння особистості

нормами моральної поведінки, формування почуттів і переконань, вмінь та навичок моральної поведінки.

Завдання розумового виховання такі: оволодіння знаннями, уміннями і навичками з основ наук, формування наукового світогляду, розвиток інтелектуальних потенціальних можливостей особистості, оволодіння методами самостійної пізнавальної діяльності.

Завдання трудового виховання: формування любові до праці і розуміння її важливості у суспільстві, виховання трудових умінь і навичок, формування культури трудової діяльності і бережливого ставлення до результатів праці, психолого-соціальна підготовка до вибору професії і активної участі у продуктивній праці.

Завдання фізичного виховання: створення оптимальних умов для розвитку фізично здорового організму людини, вироблення санітарно-гігієнічних вмінь та навичок, виховання волі та спритності, формування стійкого інтересу і потреби турботи про власне здоров'я.

Завдання естетичного виховання: формування почуття прекрасного, виховання любові до природи та створеної краси, виховання стійких оцінювальних критеріїв та емоційно-естетичного ставлення до творів мистецтва, оволодіння знаннями і вміннями творити прекрасне у житті.

Досягнення стратегічної мети – всебічного гармонійного розвитку особистості – та вирішення завдань виховання підрастаючого покоління відповідно до потреб суспільно-економічного розвитку можливе лише шляхом залучення до цієї діяльності всіх соціальних інститутів держави. Одночасно необхідно розглядати проблему виховання в найширшому її розумінні як складну цілісну систему. Лише комплексний підхід до її дієвості може принести очікувані результати.

Комплексний підхід передбачає забезпечення єдності вимог у системі всебічного гармонійного виховання, а також єдності й узгодженості форм, засобів і методів впливу на особистість. Провідні соціальні інститути, які впливають на розвиток особистості дитини: сім'я, дошкільні і позашкільні освітньо-виховні заклади, загальноосвітня школа, засоби масової інформації тощо.

Основні цілі виховання в українському суспільстві зумовлені розпадом СРСР, проголошенням України самостійною державою, зміною соціально-економічної формації, побудовою демократичного суспільства, орієнтацією на гуманну парадигму виховної діяльності, гуманізацією, демократизацією і гуманітаризацією всієї національної системи освіти та виховання. Такі цілі визначені в законодавчих актах держави, конкретизовані в Концепції національного виховання та в інших документах. Наприклад, Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття») так визначає головну мету національного виховання: «Набуття молодими поколіннями соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури національних взаємин, формування у молоді незалежно від національної приналежності особистих

рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури».

Література:

Базова:

1. Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”). – К.: Райдуга, 1994.
2. Концепція національного виховання // Освіта. – 1996. – 7 серпня.
3. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Шлях освіти. – 2000. - №3. – С. 7-13.
4. Кремень В.Г.Філософія освіти ХХІ століття // Освіта України. – 2002. – 28 грудня.
5. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – 23 квітня.
6. Подласый И.П. Педагогика. – М.: Владос, 1999.
7. Сухомлинський В.О.Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Вибрані твори: В 5 т. – Т. 1. – К.: Рад. шк., 1976.
8. Фіцула М.М. Педагогіка. – К.: Академія, 2000.

Допоміжна:

1. Бабанский Ю.К. Педагогика: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1989.
2. Дидактика средней школы / Под. ред. М.А.Скаткина., – М.,1992.
3. Каптерев П.Ф. Метод и его применение. // Педагогіка: Хрестоматія/ Уклад.: А.І. Кузміньський, В.Л. Омеляненко. – К.: Знання – Прес, 2003. – 700 с. – (Навчально-методичний комплекс з педагогіки).
4. Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення: Навчально-методичний посібник. –К.: ІЗМН, 1998. –336с.
5. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. – К., 1987. – С.13-234.
6. Сухомлинський В.О. Пависька середня школа. – К., 1969. – 400с.

Контрольні питання, завдання:

1. В чому сутність виховання?
2. Сформулювати мету виховання.
3. Назвати завдання складових виховання.
4. В чому сутність комплексного підходу до виховання?
5. Сформулювати мету виховання в українському суспільстві.
6. Виокремити, які чинники впливають на формування ідеалу особистості.
7. Що входить до змісту ідеалу українського виховання?

Практичне заняття №3 (2 год.).

Тема: Мета і завдання виховання учнів початкової школи України.

Мета: ознайомлення з проблемою мети виховання в педагогіці, складовими частинами виховання молодших школярів, їх змістом,

завданнями, характеристикою; вироблення уміння працювати з нормативними освітніми документами.

План:

Обговорення теоретичних питань:

1. Проблема мети виховання в педагогіці.
2. Мета виховання в умовах ринкових відносин.
3. Складові частини виховання молодших школярів, їх зміст, завдання, характеристика.

Практичні завдання:

1. Опрацювати Концепцію національного виховання і виписати загальну мету виховання та завдання морального, розумового, фізичного, трудового й естетичного виховання.
2. Ознайомитись з працею В. Сухомлинського «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості» і виписати тези про розуміння сутності всебічного виховання і конкретні завдання складових виховання.
3. Проаналізуйте, якою мірою ваша сім'я і школа, яку ви закінчили, сприяли розв'язанню завдань всебічного розвитку.

Лекція №4. Учитель і суспільство.

План:

1. Людина і суспільство.
2. Роль учителя у суспільному розвитку.
3. Функції учителя.
4. Якості учителя-вихователя.
5. Педагогічні вміння учителя-вихователя.
6. Педагогічна майстерність.

Дидактичні засоби – плакати, схеми.

Кожна людина, людство в цілому – це багатий досвід минулого, нинішнього і майбутнього. Вона збагачується соціально-духовними цінностями попередніх поколінь, примножує їх своєю діяльністю і передає ці багатства наступним поколінням.

Поняття “людина” розширюється до поняття “особистість”. Під особистістю слід розуміти людину як суб’єкт суспільних відносин, який є носієм свідомості та системи суспільнозначимих якостей, зумовлених історичними умовами життя суспільства.

Отже, становлення особистості з її багатим генофондом можливе лише за наявності соціального середовища, цілеспрямованого виховного впливу, позитивного і багатого фонду для соціального успадкування, активної діяльності самої людини.

Завдання суспільства на новому рівні свого розвитку і полягає в тому, щоб створити оптимальні умови й ефективні програми для фізичного,

психічного і соціального розвитку особистості, пам'ятаючи, що це – “важливий майданчик” для сходження, злету суспільства на більш високий рівень соціально-економічного розвитку.

Формування особистості не проходить стихійно за якимись внутрішніми законами саморозвитку. Помітну роль у цьому процесі відіграють конкретні люди, які займаються вихованням професійно. Процес виховання є діалектичним: обставини, члени суспільства впливають на формування конкретної людини, вона своєю діяльністю змінює навколишнє середовище, впливає певним чином на його суб'єкти, а ті, в свою чергу, уже на вищому рівні зворотно впливають на особистість.

В умовах становлення української державності, відродження національної духовності, формування національної гідності громадян роль учителя у суспільстві зростає. Учитель як уповноважений суспільства нарівні з батьками несе відповідальність за соціальну зрілість кожного вихованця. Від учителя-вихователя у суспільстві залишить розв'язання ще одного важливого завдання: забезпечення сприятливих умов для створення найбільшого багатства суспільства – інтелектуальних цінностей кожної людини зокрема і людської спільноти взагалі.

Функції учителя зумовлюються потребами суспільно-економічного розвитку нашого суспільства, а також особливостями розвитку загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей.

Загалом варто акцентувати увагу на таких функціях учителя-вихователя: Виховна, навчальна, організаторська, оберігаючи, інформуюча.

Учитель має володіти такими основними якостями: любов до дітей, почуття національної гідності, чесність, совісність, справедливість, об'єктивність, витримка, стриманість, терпеливість, організаторські здібності, вміння працювати з дитячим колективом, всебічний розвиток, принциповість і вимогливість, оптимізм, любов до життя, чуйність, гуманне ставлення до людей, творчий склад мислення, тактовність.

Зважаючи на характер і особливості педагогічної діяльності, варто виділити такі вміння учителя-вихователя: конструктивні вміння, комунікативні вміння, організаторські вміння, дидактичні вміння, перцептивні вміння, сутєстивні вміння, пізнавальні вміння, прикладні вміння, вміння в галузі педагогічної техніки.

Педагогічна майстерність тісно переплітається із поняттям “педагогічне мистецтво”. Помилково бачити лише у прямій ієрархічній залежності цих понять педагогічне мистецтво – найвищий етап прояву майстерності. Насправді зв'язок між ними не прямолінійний, а діалектично зумовлений. Важливо заглибитись в етимологічну сутність цих понять.

Важливо зазначити, що мистецтво характерне для будь-якої форми практичної діяльності, передусім для педагогічної.

Майстерність – це високе мистецтво, довершене уміння в певній галузі.

Педагогічна майстерність – це досконале, творче виконання педагогом-вихователем своїх професійних функцій на рівні мистецтва, результатом чого

є створення оптимальних соціально-психологічних умов для становлення особистості вихованця, забезпечення високого рівня її інтелектуального і морально-духовного розвитку.

Педагогічну майстерність не можна пов'язувати з якимось особливим даром, ототожнювати з вродженими якостями. Адже якості не передаються за спадковістю. Людина через генно-хромосомну структуру отримує лише задатки, генотипні утворення, які є передумовою розвитку і формування певних якостей. До того ж педагогічна професія є масовою, і тут не можна покладатися на талант окремих індивідуальностей. Тому мав рацію А. Макаренко, коли писав: "Майстерність вихователя не є якимось особливим мистецтвом, що вимагає таланту, але це спеціальність, якої треба навчитись, як треба навчити лікаря його майстерності, як треба навчити музиканта".

Педагогічна майстерність включає низку структурних компонентів: морально-духовні вартості; професійні знання, соціально-педагогічні якості, психолого-педагогічні уміння, педагогічну техніку.

Література:

Базова:

1. Азаров Ю.П. Радость учить и учиться. – М.: Политиздат, 1989.
2. Амонашвили Ш.А. Здравствуйте, дети! – М.: Просвещение, 1983.
3. Все начинается с учителя / Под ред. З.И. Равкина. – Просвещение, 1983.
4. Кондратенков А.Е. Труд и талант учителя. – М.: Просвещение, 1989.
5. Мороз О.Г., Омеляненко В.Л. Перші кроки до майстерності. – К.: Знання, 1992.
6. Мудрик А.В. Учитель: Мастерство и вдохновение. – М.: Просвещение, 1986.
7. Основы педагогического мастерства / Под ред. И.А. Зязюна. – М.: Просвещение, 1989.
8. Світличний К.К. Лелеки над Сахнівкою. – К.: Рад. письменник, 1987.
9. Слово про вчителя. – К.: Рад. шк., 1976.
10. Соловейчик С.Л. Вечная радость: Очерки жизни и школы. – М.: Политиздат, 1989.

Допоміжна:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-кн. – Кн.1.: Особистісно орієнтований підхід. Теоретико-технологічні засади. – К.: Либідь, 2003.
2. Грінченко Б.Д. Народні вчителі і українська школа // Дивослово. – 1997. – №4.
3. Сиротенко Г.О. Шляхи оновлення освіти. Науково-методичний аспект: Інформаційно-методичний збірник. – Х.: Видав. гр. "Основа", 2003. – 96с.

Контрольні питання, завдання:

1. Охарактеризувати роль учителя у суспільному розвитку.

2. Розкрийте основні функції учителя.
3. Назвіть якості учителя-вихователя.
4. Перелічіть основні педагогічні вміння учителя.
5. Розкрийте сутність поняття «Педагогічна майстерність».
6. Випишіть із творів А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського, збірки «Слово про вчителя» думки відомих педагогів про роль вчителя у суспільному розвитку, про його особистісні якості.
7. Проаналізуйте вплив особистості вчителя на становлення вас як громадянина. Викладіть свої думки у творчій роботі на одну із запропонованих тем: «Учитель у моєму житті», «Мій ідеал учителя».

Лекція №5. Система освіти в Україні (2 год.).

План:

1. Система освіти України та її структура.
2. Основні принципи освіти України, їх характеристика.
3. Загальна середня освіта – основна ланка всебічного розвитку особистості учня.

Дидактичні засоби – плакати, схеми.

Освіта в Україні має складну структуру і включає дошкільну освіту, загальну середню освіту, позашкільну освіту, професійно-технічну освіту, вищу освіту, післядипломну освіту, аспірантуру, докторантуру, самоосвіту. Крім того, встановлені такі освітні рівні: початкова загальна освіта, базова загальна середня освіта, повна загальна середня освіта, професійно-технічна освіта, базова вища освіта, повна вища освіта, а освітньо-кваліфікаційні рівні мають градацію: кваліфікований робітник, молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр. Прийняття такої розгалуженої схеми має принципове значення, оскільки це гарантує людині вільність вибору і дає можливість отримати освіту у відповідності до розумових і професійних здатностей. Згідно із Законом України «Про освіту» громадяни України мають право на отримання освіти за різними формами: очною, вечірньою, заочною або екстернату. З розвитком інформаційних технологій успішно розвивається й удосконалюється дистанційна освіта.

Основні принципи освіти (за Законом України "Про освіту", 1996р.): доступність освіти для кожного громадянина; рівність умов кожної людини для реалізації її здібностей, талантів; гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей; зв'язок освіти із світовою та національною історією, культурою; незалежність освіти від політичних партій, релігійних організацій; науковий, світський характер освіти; інтеграція з наукою і виробництвом; взаємозв'язок з освітою інших країн; гнучкість системи освіти; безперервність і різноманітність освіти; поєднання державного управління і громадянського самоврядування в освіті.

Мета виховання завжди об'єктивно відображає вимоги суспільства до людини. Ці вимоги у свою чергу визначаються рівнем розвитку суспільства, характером виробничих відносин, тому мета виховання може змінюватися на

різних етапах історичного розвитку суспільства, в різні історичні часи виховання мало різний характер, різними були його зміст і спрямованість. Із розвитком суспільства виникають уявлення про ідеальну людину і поступово формується в суспільній свідомості педагогічний ідеал гармонійно розвиненої особистості. В античні часи педагогічний ідеал включав гармонійний розвиток як фізичний, так і духовний, але без трудової діяльності. У середні віки як мета виховання пропагувався аскетизм. Для епохи Відродження характерним є гуманізм, пошук нових шляхів формування гармонійно розвиненої особистості, визнання значущості, активності людини. У цей період провідне значення надається розумовому, моральному та релігійному вихованню. У другій половині XIX – на початку XX ст. формується концепція "вільного виховання". Паралельно виникає ідея всебічно гармонійно розвиненої особистості. Вона розглядалася з трьох пріоритетів: виробництво; політика; культура.

Органи управління школи: *конференція* (в малочисельних школах – загальні збори шкільного колективу затверджує статут, розробляє напрями розвитку школи, підвищення ефективності навчально-виховного процесу, пошуки додаткового фінансування, зміцнення матеріально-технічної бази; *рада школи* обирається на конференції (педколектив, учнів, батьків), очолює її директор школи, вирішує питання щодо вдосконалення навчально-виховного процесу; *педагогічна рада* – для розгляду складних питань з організації навчального процесу; *нарада при директорі* – використовується для вирішення термінових питань, пов'язаних з організацією навчально-виховного процесу (аналіз успішності учнів, дисципліни в школі), *нарада при заступниках директора* – розглядають поточні проблеми, що стосуються їхньої компетенції.

Органи громадського самоврядування: учнівський комітет школи (класу); профспілковий комітет забезпечує охорону праці, повідомляє про скорочення робочих місць (не менше, ніж за три місяці); методична рада сприяє розвитку та вдосконаленню методики навчально-виховного процесу, професійної майстерності і творчого зростання вчителів і вихователів; батьківський комітет школи (класу).

Література:

Базова:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Академія, 2000. – 576 с.
2. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія: Навч. посібник. – К.: Вища шк., 1995. – 237 с.
3. Національна докторина розвитку освіти України у XXI столітті. – К.: Шкільний світ, 2001. – 16 с.
4. Педагогіка /Под ред. В.А.Сластенина, И.Ф.Исаева и др. – М.: Академия, 2003.

5. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навч. Посібник /Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. та доп. – Харків: „ОВС”, 2002. –400с.
 6. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 2-е вид. – 1999 р. – 350с.
 7. Педагогіка: Навчальний посібник / В.М.Галузяк , М.І.Сметанський, В.І.Шахов. – 2-е вид., випр. і доп. – Вінниця: „ Книга-Вега ”,2003. – 416 с.
 8. Педагогіка: Навчальний посібник. – Харків: ТОВ „Одіссей”, 2003. – 352 с.
 9. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академвидав, 2003. – 528 с.
- Допоміжна:
1. Грінченко Б.Д. Народні вчителі і українська школа // Дивослово. – 1997. – №4.
 2. Грушевський М.С. Про українську мову і українську школу. – К., 1991. – 46с.
 3. Закон України “Про загальну середню освіту”. – Відомості Верховної Ради. – 1999. – №28.
 4. Закон України “Про освіту” // Освіта. –1996. – 21 серпня.
 5. Концепція національного виховання // Освіта, 1994, 26 грудня.
 6. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Шлях освіти. – 2000. – №3. – С. 7-13.
 7. Ступа рик Б.М. Національна школа: витоки, становлення: Навчально-методичний посібник. –К.: ІЗМН, 1998. –336с.

Контрольні питання, завдання:

1. Назвати ланки системи освіти в сучасній Україні.
2. Якого ступеня початкова школа?
3. Що становлять собою гімназії, ліцеї, коледжі?
4. Назвати компоненти державного стандарту.
5. Скільки рівнів акредитації можуть мати вищі навчальні заклади?
6. Якого рівня акредитації коледж?
7. Що таке загальноосвітня школа-інтернат?
8. Що таке загальноосвітній навчальний заклад ступеня філософсько-філологічного та культурно-естетичного профілю?
9. Коли прийнято Закон України "Про загальну середню освіту"?
10. Які функції виконує методична рада в школі.

Семінарське заняття №4 (2 год.).

Тема: Система освіти і виховання в Україні.

План:

1. Загальне поняття про систему освіти і виховання.
2. Система освіти України та її структура.
3. Основні принципи освіти України, їх характеристика.

4. Загальна середня освіта – основна ланка всебічного розвитку особистості учня.
5. Характеристика загальноосвітніх навчально-виховних закладів.

Контрольні питання:

1. Що представляє собою система освіти і виховання як загальне поняття?
2. У чому проявляється дуалізм освіти і виховання?
3. Що являє собою система освіти і виховання в Україні на сьогоднішній день?
4. Визначте її структурні компоненти.
5. Дайте характеристику основних принципів освіти.
6. Дайте характеристику загальній середній освіті, детально розкривши значення початкової школи.
7. Що являють собою загальноосвітні заклади "нового" типу?

Ключові слова: система освіти, принципи освіти, ланки освіти.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА.

Лекція №6. Особистість як предмет виховання (2 год.).

План:

1. Особистість як предмет виховання.
2. Фактори розвитку особистості.

Дидактичні засоби – картки, плакати, схеми.

Головною метою виховання є гармонійно розвинена особистість. Для того, щоб успішно вирішувати завдання досягнення мети виховання необхідно знати, як відбувається розвиток особистості, які фактори впливають на її формування.

Розвиток – це процес і результат кількісних і якісних змін людини. В загальному розвитку людини спостерігається 2 взаємопов'язані лінії – біологічна і соціальна.

Процес біологічного дозрівання (розвиток скелету, м'язів, внутрішніх органів та систем) проявляється у вікових змінах розвитку і поведінки людини. Виражається цей процес у специфічних біологічних рисах дитинства, юності, дорослості, старості. Цей процес розвитку людини тісно пов'язаний з набуттям соціальних ознак і якостей, які характеризують її як суспільну істоту (мова, навички поводитися з речами та предметами, поведінка в сім'ї, на вулиці, знання моральних норм і правил, навички трудової діяльності). Отже, біологічний розвиток – це морфологічні, біохімічні, фізіологічні зміни, а соціальний розвиток – це психічні, духовні, інтелектуальні зміни людини. Ці ознаки і якості формуються в людей в процесі життя. Таким чином, людина – біосоціальна істота.

Якщо людина досягає рівня розвитку, який дозволяє вважати її носієм свідомості і самосвідомості, здатним до самостійної перетворюючої діяльності, от таку людину називають особистістю. Людина не народжується

особистістю, а стає нею в процесі розвитку. Поняття “особистість” на відміну від поняття “людина” – соціальна характеристика, тобто включає в себе тільки соціальні ознаки і якості людини, до яких відносяться мова, свідомість, різні звички та інші якості, які формуються під впливом суспільних відносин, спілкування з іншими людьми. Як особистість людина формується шляхом цілеспрямованого і продуманого виховання. Особистість визначається мірою присвоєння суспільного досвіду з одного боку, і мірою віддачі суспільству, посильним вкладом у розвиток матеріальних і духовних цінностей – з іншого. Щоб стати особистістю, людина повинна в діяльності, на практиці проявити, розкрити свої внутрішні властивості, які закладені природою і сформовані в ній життям і вихованням.

Існують різні пояснення процесу розвитку особистості. Тривалі дослідження виявили загальну закономірність: розвиток людини визначається внутрішніми і зовнішніми умовами. До внутрішніх умов відносяться фізіологічні і психічні властивості організму. Зовнішні умови – це оточення людини, середовище, в якому вона живе і розвивається. У процесі взаємодії із зовнішнім середовищем змінюється внутрішня сутність людини, формуються нові властивості, що в свою чергу, приводить до чергових змін.

Отже, розвиток людини – це процес і результат кількісних і якісних змін. Розвиваючись, людина стає особистістю – носієм свідомості і самосвідомості, здатним до самостійної діяльності. Розвиток людини визначається внутрішніми і зовнішніми умовами.

Сьогодні вчені прийшли до думки про те, що є визначальні фактори розвитку особистості. Фактор – умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу. Отже, факторами розвитку особистості є : спадковість, середовище, виховання, активність, діяльність.

Встановлено також, що процеси і результати розвитку людини визначаються спільною дією цих факторів.

Таким чином, маючи певні потенційні можливості розвитку (спадковість), дитина формується під впливом середовища, виховання, виявляючи активність у самореалізації.

Література:

Базова:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-кн. – Кн.1.:Особистісно орієнтований підхід. Теоретико-технологічні засади. – К.: Либідь, 2003.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Академія, 2000. – 576с.
3. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія: Навч. посібник. – К.: Вища шк., 1995. – 2 37 с.
4. Конвенция о правах ребенка // Народное образование. – 1993. – №5. – С. 24-40.
5. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К.: Рад. шк., 1989. – 608с.
6. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 2-е вид. – 1999 р. – 350с.

7. Педагогіка: Навчальний посібник / В.М. Галузяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов.-2-е вид., випр. і доп. – Вінниця: „Книга-Вега”, 2003. – 416 с.
8. Педагогіка: Навчальний посібник. – Харків: ТОВ „Одіссей”, 2003. – 352 с.
9. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академвидав, 2003. – 528 с.

Допоміжна:

1. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К.: Рад. шк., 1989. – 608с.
2. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К.: АСК, 2004
3. Грінченко Б.Д. Народні вчителі і українська школа // Дивослово. –1997. – №4.
4. Грушевський М.С. Про українську мову і українську школу. – К., 1991. – 46с.
5. Современные образовательные технологии / Под ред. Г.К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 255 с.

Контрольні питання, завдання:

1. Дайте визначення поняттю «розвиток».
2. Розкрийте сутність поняття «особистість».
3. В чому відмінність біологічного розвитку від соціального?
4. Виокремте й охарактеризуйте ознаки і критерії розвитку особистості.
5. Перелічіть фактори розвитку особистості.
6. Якій з факторів розвитку особистості ви вважаєте найбільш визначальним?

Лекція №7. Вікові аспекти розвитку та виховання особистості (4 год.).

План:

1. Вікова періодизація у педагогіці.
2. Розвиток молодшого школяра.
3. Розвиток підлітка.
4. Особливості розвитку у юнацькому віці.

Дидактичні засоби – проектор, відеозапис, картки, плакати, схеми.

Те, що розвиток як фізичний, так і розумовий тісно пов'язаний з віком, розуміли вже у глибоку давнину. Кожному віку відповідає свій рівень фізичного, психічного і соціального розвитку.

Для правильного управління процесами розвитку педагоги здавна робили спроби класифікувати періоди людського життя, знання яких несе важливу інформацію.

Періодизація ґрунтується на виділенні вікових особливостей. *Віковими особливостями* називають характерні для певного періоду життя анатомо-фізіологічні і психологічні якості.

Повні періодизації розвитку охоплюють все життя людини з найбільш характерними стадіями, а неповні (часткові) – тільки ту її частину, яка цікавить певну наукову область. Для педагогіки початкової школи найбільший інтерес представляє період розвитку дитини в дошкільному і молодшому шкільному віці. Це вік з моменту народження до 10-11 років. В психології виділяють періоди психічного розвитку людини. Психологічна періодизація дещо не співпадає з педагогічною, адже розвиток психіки починається ще в утробі матері, а виховання дитини починається з моменту її народження.

Основу педагогічної періодизації складають стадії фізичного і психічного розвитку з однієї сторони, і умови, в яких протікає виховання, – з іншої:

1. Немовля (1-й рік життя);
2. Переддошкільний вік (від 1-го до 3 років);
3. Дошкільний вік (від 3-х до 6 років);
 - молодший дошкільний вік (3-4 роки);
 - середній дошкільний вік (4-5 років);
 - старший дошкільний вік (5-6 років);
4. Молодший шкільний вік (6-10 років);
5. Середній шкільний вік (10-15 років);
6. Старший шкільний вік (15-18 років).

Якщо об'єктивно існують етапи біологічного дозрівання організму, його нервової системи і органів, а також пов'язані з ними процеси розвитку пізнавальних сил, то розумно побудований процес виховання повинен пристосовуватись до вікових особливостей і ґрунтуватися на них. Я. Коменський висунув і обґрунтував принцип природовідповідності, згідно якого навчання і виховання повинні відповідати віковим етапам розвитку. Як у природі все відбувається у свій час, так і у вихованні все повинно йти своєю чергою – своєчасно і поступово.

Урахування вікових особливостей – один із основних педагогічних принципів.

Література:

Базова:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Академія, 2000. – 576с.
2. Педагогіка /Под ред. В.А.Сластенина, И.Ф.Исаева и др. – М.: Академия, 2003.
3. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навч. Посібник /Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. та доп. – Харків: „ОВС”, 2002. – 400с.
4. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 2-е вид. – 1999 р. – 350с.
5. Педагогіка: Навчальний посібник / В.М.Галузяк , М.І.Сметанський, В.І.Шахов. – 2-е вид., випр. і доп. – Вінниця: „ Книга-Вега ”, 2003. – 416 с.

6. Педагогіка: Навчальний посібник. – Харків: ТОВ „Одіссей”, 2003. – 352 с.
7. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академвидав, 2003. – 528 с.

Допоміжна:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-кн. – Кн.1.: Особистісно орієнтований підхід. Теоретико-технологічні засади. – К.:Либідь, 2003.
2. Бабанский Ю.К. Педагогика: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1989.
3. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К.: Рад. шк., 1989. – 608с.

Контрольні питання, завдання:

1. Дайте визначення поняттю «вікові особливості».
2. Розкрийте основні періоди педагогічної періодизації розвитку.
3. Охарактеризуйте особливості розвитку дітей дошкільного віку.
4. Виокремте особливості розвитку дітей молодшого шкільного віку.
5. Схарактеризуйте аспекти розвитку підлітків.

Семінарське заняття №5 (2 год.)

Тема: Вікова періодизація в педагогіці

План:

1. Вікова періодизація розвитку особистості.
2. Особливості виховання дітей раннього дитинства та дошкільного віку.
3. Специфіка фізичних, психологічних, пізнавальних можливостей молодших школярів.
4. Психолого-педагогічна характеристика підлітка.
5. Характеристика юнацького віку та особливості педагогічного впливу.

Контрольні питання:

1. Що таке вік?
2. Що називають кризами вікового розвитку?
3. Назвіть риси кризи.
4. У чому полягають особливості розвитку та виховання дітей молодшого шкільного віку.
5. У чому полягають особливості виховання підлітків?
6. Що є індивідуальними особливостями дітей?

Ключові слова: вік, криза, риси кризи, вікова періодизація.

7. Завдання для самостійної роботи

Змістовий модуль 1. Педагогіка наука про виховання

1. Джерела і складові частини педагогіки початкової школи України.
2. Вимірні шкали в педагогічних дослідженнях.
3. Визначення статистичних характеристик.
4. Аналіз результатів педагогічних досліджень.
5. Етапи та методи педагогічного дослідження.
6. Поняття про технології навчання.
7. Педагогічна майстерність.
8. Педагогічна техніка учителя-вихователя.
9. Моральне виховання учнів початкової школи.
10. Розумове виховання учнів початкової школи.
11. Естетичне виховання учнів початкової школи.
12. Трудове виховання учнів початкової школи.
13. Фізичне виховання учнів початкової школи.
14. Загальноосвітня школа трьох ступенів: початкова школа, основна школа, старша школа.
15. Спеціалізовані школи, інтернати, ліцеї, та інші навчально-виховні заклади.
16. Приватні навчально-виховні заклади.

Змістовий модуль 2. Формування та розвиток особистості школяра.

1. Роль виховання і розвитку людини у формуванні її особистості.
2. Активна діяльність особистості як фактор її розвитку.
3. Роль спілкування.
4. Самооцінка і оцінні судження.
5. Педагогічна характеристика підлітка.
6. Особливості виховання і формування особистості підлітка.
7. Юнацький вік та його характеристика.
8. Індивідуальний підхід до учнів у процесі навчання і виховання.

Самостійна робота №1.

«Виникнення і розвиток педагогіки».

1. Заповнить таблицю. Замість пропусків внесіть імена видатних педагогів, дати, основні педагогічні ідеї.

Імена	Дати	Назви робіт	Педагогічні ідеї
	1592 - 1670		
Дж. Локк			
			Вільне виховання

Імена	Дати	Назви робіт	Педагогічні ідеї
		«Лінгарт і Гертруда», «Лебедина пісня»	
			Виховуюче навчання, формальні ступені навчання
	1790 - 1886		
К.Д. Ушинський			
	1828 - 1910		
		«Педагогічна поема»	
В.О. Сухомлинський			

2. Що визначило виникнення педагогіки як науки?

- а) прогрес науки і техніки;
- б) біологічний закон збереження роду;
- в) турбота батьків про щастя дітей;
- г) об'єктивна потреба в підготовці людини до життя і праці.

3. Розподіліть наступні освітні установи на чотири групи і заповніть таблицю.

Академія, приходська школа, елементарна школа, кафедральна школи, школа грамотисти, материнська школа, школа кіфаристів. палестра, гімназія, школа рідної мови, граматична школа, монастирська школа, риторські школи, латинська школа.

Афінська система виховання і навчання	Римська система виховання і навчання	Церковна система виховання і навчання	Система освіти, запропонована Я. А. Коменським

4. Перерахуйте ідеї педагогіки епохи Відродження.

.....
.....
.....

5. Автором якого педагогічного твору є К.Д. Ушинський:

- а) «Думки про виховання» («Мысли о воспитании»);
- б) «Загальна педагогіка, виведена з цілей виховання» («Общая педагогика, выведенная из целей воспитания»);
- в) «Педагогічна поема» («Педагогическая поэма»);
- г) «Людина як предмет виховання» («Человек как предмет воспитания»).

6. Установіть відповідність між педагогічним твором і його автором.

Педагогічний твір	Автор
1. «Загальна педагогіка, виведена з цілей виховання»	а) Я.А. Коменський
2. «Керівництво до освіти німецьких вчителів»	б) Й.Г. Песталоцци
3. «Велика дидактика»	в) Ж.-Ж. Руссо
4. «Лінггард і Гертруда»	г) Й. Гербарт
5. «Думки про виховання»	д) А. Дистервег
6. «Еміль, або про виховання»	е) Дж. Локк

7. Перерахуйте освітні установи, що виникли в період правління Петра І та Катерини ІІ. Заповніть таблицю.

Освітні установи, які виникли в період правління Петра І.	Освітні установи, які виникли в період правління Катерини ІІ.

8. Виберіть правильну відповідь.

А.С. Макаренко розробив і випробував на практиці ідею:

- а) виховуючого навчання;
- б) розвиваючого навчання;
- в) виховного колективу;
- г) вільного виховання.

9. Складіть власне творче завдання по даній темі.

.....
.....
.....

10. Вкажіть літературу, якою саме Ви користувалися при виконанні самостійної роботи.

.....
.....
.....

11. З якими труднощами Ви зіткнулися під час виконання самостійної роботи? (вкажіть їх).

.....
.....
.....

Самостійна робота №2.
«Педагогіка в системі наук про людину».

1. Дайте визначення основним поняттям теми.

Педагогіка
Об'єкт педагогіки
Предмет педагогіки
Освіта
Навчання
Виховання
Розвиток
Педагогічний процес

2. Встановіть ієрархію наступних визначень педагогіки, починаючи з загального і закінчуючи приватним. Проставте відповідні цифри навпроти визначень:

Педагогіка — мистецтво вихователя впливати на вихованця з метою формування його світогляду;
Педагогіка — мистецтво вихователя впливати на вихованця з метою формування його світогляду;
Педагогіка — наука про виховання;
Педагогіка — частина суспільної культури;
Педагогіка — наука про виховання і навчання дітей;
Педагогіка — наука про проблеми освіти і навчання людей.

3. Визначте, в яку групу включені основні категорії педагогіки:

- а) середа, спадковість, виховання;
- б) знання, уміння, навички;
- в) виховання, навчання, освіта;
- г) дозрівання, система, соціалізація.

4. Як ви думаєте, значення яких наук про людину зросте найближчим часом? Які нові наукові дисципліни можуть з'явитися? Заповніть таблицю.

Зросте найближчим часом ...	З'являться такі науки, як ...

5. Яка схема найбільш правильно відображає суттєві зв'язки педагогіки з іншими науками?

6. Які з перерахованих понять відносяться до наукових дисциплін, а які відносяться до галузей педагогіки? Заповніть таблицю.

Загальна педагогіка, вікова педагогіка, професійна педагогіка, теорія виховання, виправно-трудова педагогіка, порівняльна педагогіка, теорія навчання (дидактика), театральна педагогіка, корекційна педагогіка, військова педагогіка, педагогіка школи, методики навчання і виховання (приватні дидактики), дошкільна педагогіка, сімейна педагогіка, історія педагогіки, теорія управління, виробнича педагогіка, інженерна педагогіка, етнопедагогіка.

7. Заповніть наступну таблицю з метою аналізу основних категорій педагогіки.

Визначення поняття	Співпадаючі ознаки	Не співпадаючі ознаки
«ВИХОВАННЯ»		
«Виховання – це є навмисний вплив дорослої людини на дитину або юнака, що має метою довести його до тієї частки самостійності, яка необхідна людині для виконання свого призначення на землі». (Енциклопедичний словник Брокгауза и Ефрона)		
«Виховання – це цілеспрямована змістовна професійна діяльність педагога, яка сприяє максимальному розвитку особистості дитини, входженню дитини в контекст сучасної культури...» (Педагогика / Под ред. П.И.Пидкасистого)		
«Виховання – соціальне цілеспрямоване створення умов (матеріальних, духовних, організаційних) для розвитку людини. Виховання в широкому, соціальному сенсі – це вплив на особистість суспільства в цілому (тобто виховання ототожнюється з соціалізацією). Виховання у вузькому значенні – цілеспрямована діяльність покликана формувати у дітей систему якостей особистості». (Российская педагогическая энциклопедия)		
«НАВЧАННЯ»		
«Цілеспрямований педагогічний процес організації і стимулювання активної навчальної діяльності учнів з оволодіння науковими знаннями». (Харламов И.Ф. Педагогика)		
Цілеспрямована взаємодія викладача й учнів, в ході якого вирішуються завдання освіти учнів. (Педагогика / Под ред. Ю.К. Бабанского)		

Визначення поняття	Співпадаючі ознаки	Не співпадаючі ознаки
«Процес активного цілеспрямованого взаємодії між навчальним і учнем, в результаті якого формуються певні знання, вміння. Навички, досвід діяльності та поведінки, а також особистісні якості» (Педагогика / Под ред. П.И.Пидкасистого)		
«ОСВІТА»		
«Як напрямок передачі знань і умінь, так і шлях розвитку мислення» (Куписевич Ч. Основи общей дидактики)		
«Процес і результат оволодіння учнями знаннями, вміннями і навичками, розвитку світогляду». (Харламов И.Ф. Педагогика).		
«Суспільно організовуваний і нормований процес постійної передачі попередніми поколіннями наступним соціально значущого досвіду, що представляє собою становлення особистості відповідно до генетичної програмою і соціалізацією особистості». (Педагогика. / Под ред. П.И.Пидкасистого)		

8. Визначте назви наукових дисциплін.

.....— наукова дисципліна, що вивчає цілеспрямований процес формування особистості і колективу, протиріччя, закономірності, педагогічні технології, що реалізують цей процес.

..... — наукові дисципліни, що досліджують закономірності, форми, методи, засоби викладання і вивчення конкретних навчальних предметів.

..... — наукова дисципліна, що вивчає систему спеціальних прийомів і заходів, спрямованих на подолання недоліків розвитку аномальних дітей.

..... — наукова дисципліна, що вивчає процес управління освітніми системами, закономірності та умови розвитку педагогічних систем.

..... — наукова дисципліна, яка досліджує процес виникнення і розвитку педагогічних теорій, концепцій у різні історичні епохи і періоди.

..... – базова наукова дисципліна, яка досліджує загальні закономірності виховання і навчання людини, основи навчально-виховного процесу у виховних установи всіх типів.

..... – наукова дисципліна, що вивчає особливості процесу навчання і виховання на різних вікових етапах.

..... – наукова дисципліна, що вивчає специфіку і закономірності народного виховання, накопичені і відбиті в національній культурі, народних традиціях і фольклорі;

..... – наукова дисципліна, яка досліджує процес навчання, що включає в себе взаємопов'язані викладання і навчання, а також зміст, принципи, форми, способи і засоби реалізації цілей навчання.

9. Розподіліть відомі вам педагогічні дисципліни та галузі педагогіки на групи. Заповніть таблицю.

Наукова дисципліна	Система педагогічних наук
Загальна педагогіка	
Вікова педагогіка	
Спеціальна педагогіка	
Галузева педагогіка	
Окремі методики	

10. Подумайте над висловлюваннями, наведеними в таблиці. Що в них спільного і в чому відмінність. Заповніть таблицю.

	Спільне	Різниця
«Усе виховання зводиться до того, щоб самому жити добре, тільки цим люди впливають на інших людей, виховують їх» (Л. М. Толстой)		
«Жоден наставник не повинен забувати, що його найголовніший обов'язок полягає в привчанні вихованців до розумової праці...» (К. Д. Ушинський)		

11. Вкажіть, в яку групу включені науки, що входять до системи педагогічних наук.

- а) дидактика, психологія, історія, філософія, теорія виховання, шкільна гігієна, порівняльна педагогіка;
- б) загальна педагогіка, вікова педагогіка, соціальна педагогіка, методики вивчення окремих предметів, спеціальна педагогіка, історія педагогіки;
- в) педагогіка дошкільних установ, педагогіка школи, педагогіка вищої школи, педагогіка професійно-технічної освіти;
- г) загальна педагогіка, етика, естетика, вікова фізіологія, дошкільна педагогіка, історія школи.

12. Складіть власне творче завдання по даній темі.

.....
.....
.....

13. Вкажіть літературу, якою Ви користувалися при виконанні самостійної роботи.

.....
.....
.....

14.3 якими труднощами Ви зіткнулися під час виконання самостійної роботи? (вказіть їх).

.....
.....
.....

**Самостійна робота №3.
«Методологія педагогіки.
Методи педагогічних досліджень».**

1. Із запропонованого списку выпишіть тільки ті поняття, які мають пряме відношення до теми «Методологія педагогіки та методи педагогічного дослідження».

Виховання, методологія педагогіки, наукове педагогічне дослідження, педагогічні технології, методи і методика педагогічного дослідження, педагогічні системи, теоретичні методи дослідження, емпіричні методи, педагогічний процес, спостереження, дослідна робота, педагогічна антропологія, педагогічний експеримент, опитування і види опитувань, педагогічний консиліум, педагогічне тестування, теорії розвитку особистості, гіпотеза дослідження, мета, проблема, задача, освіта, об'єкт і предмет дослідження.

2. Визначення яких понять наведені?

..... – вчення про принципи, методи, формах і процесах пізнання і перетворення педагогічної дійсності.

..... – діалог дослідника з випробуванням за заздалегідь складеною програмою.

..... – науково поставлений дослід перетворення педагогічного процесу у точно враховуються умовах

..... – це способи отримання інформації з метою встановлення закономірних зв'язків, відносин, залежностей та побудови наукових теорій.

..... – метод масового збору інформації за допомогою спеціально розроблених опитувальних листів.

..... – цілеспрямоване, систематичне вивчення певного педагогічного явища у природних умовах.

..... – це процес та результат наукової діяльності, спрямований на отримання нових знань про закономірності навчання, виховання та освіти.

..... – цілеспрямоване, однакове для всіх досліджуваних обстеження, що проводиться у строго контрольованих умовах, що дозволяє об'єктивно вимірювати досліджувані характеристики педагогічного процесу.

3. Розташуйте у логічній послідовності завдання дослідження на тему «Проблеми та умови формування методологічної культури студентів педагогічного коледжу».

..... Визначити і перевірити в умовах дослідно-експериментальної роботи умови формування методологічної культури студентів.

..... Вивчити стан методологічної культури студентів.

..... Розробити рекомендації щодо створення умов формування методологічної культури студентів.

..... Проаналізувати поняття «методологічна культура» майбутнього педагога.

4. Відновіть деформований текст.

Знання, педагогічної, вчителі, методологічна, її, включає, методології, застосовувати, і, діяльності, в. культура, педагогіки, уміння.

.....
.....
.....

5. Установіть відповідність між компонентами педагогічного дослідження і їх визначеннями.

Поняття	Визначення поняття
1. Об'єкт дослідження	а) задум дослідження, науковий результат, який повинен бути отриманий в результаті дослідження;
2. Предмет дослідження.	б) лаконічна формулювання проблеми дослідження;
3. Мета дослідження	в) передбачувана відповідь на виникаюче питання, розроблене на основі всебічного вивчення теоретичного і практичного стану проблеми;
4. Завдання дослідження	г) сфера (область) пошуку, то що спрямований процес пізнання;
5. Проблема дослідження	д) конкретизація цілей дослідження, ряд проміжних цілей, виконання яких необхідне для реалізації спільної мети;
6. Тема дослідження	е) найбільш значимі з практичної або теоретичної точки зору властивості об'єкта, які підлягають безпосередньому вивченню;
7. Гіпотеза дослідження	ж) виражає основне протиріччя, яке повинно бути дозволено засобами науки, формулювання того, що ще невідомо.

6. Яке з наведених нижче спостережень можна віднести до методу науково-педагогічного дослідження? Поясніть чому.

- а) черговий вчитель спостерігає за порядком у їдальні;
- б) педагог веде спостереження за розвитком школярів при вивченні тем курсу за допомогою комп'ютерних програм;
- в) класний керівник спостерігає за охайністю одягу школярів;
- г) на екскурсії вчитель біології разом з учнями спостерігає за поведінкою птахів;
- д) молодий вчитель спостерігає за діями досвідченого колеги при викладі складного матеріалу.

7. Які з наведених нижче бесід можна назвати методом педагогічного дослідження? Поясніть чому.

- а) бесіда класного керівника з батьками про виховання дітей у сім'ї;
- б) бесіда вчителя з учнями, які запізнились на урок;
- в) бесіда з учнями про правила поведінки у громадських місцях;
- г) бесіда вчителя з учнями, у ході якої з'ясовується, як вони розуміють правила техніки безпеки;
- д) бесіда зі вчителем, у процесі якої виявляються ефективні прийоми стимулювання інтересу школярів до досліджуваного матеріалу;
- е) бесіда директора школи з хлопчиком, який образив дівчинку;
- ж) бесіда класного керівника про права та обов'язки школярів

8. У представленому нижче списку дослідів виберіть ті, які найімовірніше можна віднести до науково-педагогічному експерименту. Поясніть чому.

- а) досвід гібридизації рослин на пришкільній ділянці;
- б) досвід пророщування насіння квасолі;
- в) досвід проведення виборів директора школи на альтернативній основі;
- г) досвід здійснення індивідуального підходу у навчанні;
- д) досвід вироблення вміння виділяти головне у процесі вивчення географії;
- е) досвід прискореного навчання математики із застосуванням комп'ютерів.

9. Відновіть логіку педагогічного дослідження.

- Вироблення практичних рекомендацій.
- Оформлення та літературне редагування роботи.
- Визначення теми, проблеми, мети, об'єкта, предмета та завдань дослідження.
- Складання списку літератури з проблеми дослідження
- Складання плану дослідження та першого варіанту плану виконання самої роботи.
- Визначення загальної методики та методів дослідження, бази дослідження.
- Вивчення досвіду вирішення даної проблеми на практиці.
- Збір констатуючого матеріалу.
- Вивчення теорії та історії питання, аналіз базових понять (понять, на яких будується дослідження).
- Розробка методики перевірки гіпотези.
- Проведення дослідно-експериментальної роботи: пілотний (пробний) та перетворюючий (формулюючий) експерименти, досвідчена робота.
- Проведення контрольних зрізів.
- Аналіз та узагальнення отриманих результатів і побудова на їх основі гіпотези – припущення про можливий спосіб вирішення виниклої проблеми.
- Аналіз і узагальнення отриманих результатів, формулювання теоретичного обґрунтування проведеного дослідження.

10. Складіть власне творче завдання по даній темі.

.....
.....
.....

11. Вкажіть літературу, якою Ви користувалися при виконанні самостійної роботи.

.....
.....
.....

12. З якими труднощами Ви зіткнулися під час виконання самостійної роботи? (вкажіть їх).

.....
.....
.....

Самостійна робота №4. «Учитель і суспільство».

1. Назвіть основні психолого-педагогічні якості учителя.

.....
.....
.....
.....

2. Визначення яких функцій учителя-вихователя наведені?

..... виявляється в організації учнів з метою оволодіння знаннями, вміннями і навичками з основ наук, забезпеченні умов для інтелектуального розвитку учнів, озброєння їх азами самостійної пізнавальної діяльності.

..... учитель має бути хранителем загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей, оберігати їх від руйнівних впливів деструктивних сил, розумно будувати гуманістичну систему виховання.

..... передбачає необхідність здійснювати цілеспрямований вплив на особистість з метою створення оптимальних умов для її всебічного гармонійного розвитку; акумулювання в особі учителя загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей і передавання їх нащадкам.

..... полягає в необхідності організації дитячих колективів, цілеспрямованого керівництва різними видами дитячої діяльності безпосередньо в навчально-виховних закладах і поза їх межами.

..... передбачає поширення педагогічних знань серед батьків, працівників соціальної і виробничої сфер.

3. Відновіть деформований текст.

Педагогічна, майстерність, соціально-психологічних, це, досконале, творче, педагогом-вихователем, виконання, своїх, на, результатом, рівні, мистецтва, чого, є, створення, умов, оптимальних, становлення, для,

особистості, забезпечення, рівня, її, інтелектуального, високого, і, морально-духовного, розвитку, професійних, функцій, виховання.

.....
.....
.....

4. У чому має проявлятися тактовність педагога?

.....
.....
.....

5. Наведіть приклади прояву учителем-вихователем тактовності.

.....
.....
.....

6. Обґрунтуйте, якою мірою діяльність учителя-вихователя впливає на соціальний розвиток суспільства?

.....
.....
.....

7. Складіть власне творче завдання по даній темі.

.....
.....
.....
.....

8. Вкажіть літературу, якою саме Ви користувалися при виконанні самостійної роботи.

.....
.....
.....

8. Теми індивідуальних навчально-дослідних завдань

Змістовий модуль 1. Педагогіка наука про виховання

1. Особливості навчання і виховання "важких" дітей молодшого шкільного віку.
2. Особливості навчання і виховання обдарованих дітей молодшого шкільного віку.
3. Виховання творчої особистості дітей молодшого шкільного віку.
4. Роль і значення демократизмі і гуманізму у вихованні дітей молодшого шкільного віку.

5. Етична бесіда: її роль, організація роботи та проведення з дітьми молодшого шкільного віку.
6. Екологічне виховання молодших школярів в сім'ї та школі.
7. Розвиток естетичних смаків у дітей молодшого шкільного віку.
8. Моральне виховання у дітей молодшого шкільного віку в сім'ї.
9. Трудове виховання у дітей молодшого шкільного віку в сім'ї.
10. Фізичне виховання у дітей молодшого шкільного віку в сім'ї.
11. Патріотичне виховання у дітей молодшого шкільного віку в сім'ї.
12. Національне виховання у дітей молодшого шкільного віку в сім'ї.
13. Громадянське виховання у дітей молодшого шкільного віку в сім'ї.
14. Нетрадиційні форми проведення занять з молодшими школярами.
15. Індивідуальна та групова робота з дітьми молодшого шкільного віку.
16. Формування культури здоров'я дитини в сім'ї.
17. Використання інтерактивних способів навчання дітей молодшого шкільного віку.
18. Роль сім'ї та школи в музичній освіті дітей молодшого шкільного віку.
19. Розвиток логічного мислення у дітей молодшого шкільного віку.
20. Образотворча діяльність молодших школярів в сімейному вихованні.
21. Розумовий розвиток дітей молодшого шкільного віку.
25. Виховання у дітей молодшого шкільного віку культури взаємин з батьками у навчально-виховному процесі.
26. Забезпечення прав дитини в Україні.
27. Санітарно-гігієнічне виховання дітей молодшого шкільного віку.
28. Морально-статеве виховання дітей молодшого шкільного віку.
29. Спілкування як фактор виховання молодших школярів.
30. Системи виховання дітей молодшого шкільного віку: зарубіжний та вітчизняний досвід.

Змістовий модуль 2. Формування та розвиток особистості школяра.

1. Заохочення і покарання у вихованні дітей молодшого шкільного віку
2. Гармонійне виховання дітей молодшого шкільного віку в сім'ї.
3. Гуманістичний підхід до виховання дітей молодшого шкільного віку.
4. Виховання самостійності і відповідальності дітей молодшого шкільного віку.
5. Особливості творчої роботи при вихованні дітей молодшого шкільного віку.
6. Розвиток природничих здібностей у дітей молодшого шкільного віку.
7. Роль сім'ї у формуванні особистості молодшого школяра.
8. Виховання дітей молодшого шкільного віку засобами природи і мистецтва.
9. Авторитет батьків як виховний засіб дітей молодшого шкільного віку.
10. Взаємодія сім'ї і школи у вихованні молодших школярів.
11. Емоційно-почуттєве виховання молодших школярів.

12. Використання телебачення у вихованні дітей.
13. Природоохоронна робота як засіб виховання дітей молодшого шкільного віку.
14. Виховання любові і відповідальності до навчальних занять у дітей молодшого шкільного віку.
15. Використання ідей і традицій сім'ї у вихованні молодших школярів.
16. Використання дитячої літератури (казок, віршів) у вихованні молодших школярів.
17. Використання довкілля у вихованні дітей молодшого шкільного віку.
18. Роль дитячих віршів і пісень у вихованні дітей молодшого шкільного віку.
19. Культурно-дозвілєва діяльність як фактор розвитку основ гуманістичного світогляду молодших школярів.
20. Використання педагогічної спадщини А. С. Макаренка у вихованні дітей молодшого шкільного віку.
Використання педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського у вихованні дітей молодшого шкільного віку.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання передбачають написання реферату, створення презентації на задану тему.

**Методичні рекомендації щодо виконання та оформлення
індивідуального навчально-дослідного завдання:**

Кожен студент обирає окрему тему для написання індивідуального науково-дослідного завдання (ІНДЗ виконані з однієї теми не зараховуються). ІНДЗ складається з тексту доповіді (3-5 сторінок 14 кеглем, 1,5 інтервалом, всі поля 2 см) та комп'ютерної презентації, яка має ілюструвати текст доповіді, бути її складовою частиною, а не фоновим матеріалом. У ході підготовки доповіді слід користуватися підручниками з основного списку літератури до курсу та матеріалами з додаткового. Зробити доповідь і презентацію змістовними та яскравими допоможуть Інтернет-матеріали, які ви можете знайти в комп'ютерах читального залу, або самотійно в мережі Інтернет. Презентацію не слід робити розгорнутою: до 10 слайдів, кожен з яких має бути логічно використаний під час доповіді. Слайди можуть містити ілюстрації, схеми, таблиці, текстові фрагменти (напр. цитати) та таке ін. У процесі підготовки доповіді та презентації слід враховувати наступне: матеріал має повно і всебічно висвітлювати тему, не слід описувати історичні події і вдаватися до розгорнутих екскурсів, інформацію треба подавати у обробленому систематизованому вигляді, не слід використовувати неперевірених сенсаційних даних (напр. маловідомих Інтернет-сайтів), пам'ятайте – ви пишете в першу чергу наукову роботу, також по можливості ІНДЗ має висвітлювати вашу позицію стосовно предмету дослідження. У кінці доповіді на окремому аркуші слід вказати літературу, якою ви користувалися при підготовці до ІНДЗ (не менше 7).

Доповідь та презентація будуть оцінюватися кожна окремо за 5-ти бальною системою. Регламент роботи під час захисту доповідей: виступ до 5 хв., запитання та коментарі до 3 хв.

9. Розподіл балів, які отримують студенти у ході навчального курсу «Основи педагогіки»

МОДУЛЬ І (Аудиторна робота, поточне тестування)							МОДУЛЬ ІІ (самостійна робота)	МОДУЛЬ ІІІ (ІНДЗ)	Підсум- ковий контроль	Сума
Змістовий модуль І					Змістовий модуль ІІ					
25					10					
Т.1	Т.2	Т.3	Т.4	Т.5	Т.1	Т.2				
5	5	5	5	5	5	5	15	20	30	100

Шкала оцінювання:

90-100 балів – відмінно (A);

75-89 балів – добре (BC);

60-74 балів – задовільно – (DE);

35-59 балів – незадовільно з можливістю повторного складання (FX)

1-34 балів – незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F).

Бали за відпрацювання пропущених занять входять до суми балів підсумкового контролю.

Додаткові бали з поглибленого вивчення навчального курсу (за виконання додаткових творчих завдань, участь у предметних олімпіадах, робота у студентських гуртках, участь у студентських конференціях, підготовки наукових статей, тез конференції, розробка наочного навчального обладнання, виготовлення макетів, муляжів, стендів, підготовка доповідей з окремих тем дисципліни, які не входять до переліку обов'язкових тем навчального спецкурсу, дострокове та якісне виконання індивідуальних завдань, участь у підготовці методичних розробок, підготовка творчих робіт, участь у виставках та конкурсах навчальних розробок тощо) надаються понад суму балів підсумкового контролю за поданням лектора і протокольним рішенням кафедри.

Модульний залік передбачає обов'язкову присутність студента і умови, що студент виконав усі види навчальної роботи, визначені курсом та отримав не менше 60 балів, що відповідає позитивній (за національною шкалою) семестровій оцінці.